NEOLOGISME LATINO-ROMANICE ÎN *BIBLIA DE LA BLAJ*

Nadia OBROCEA
(Universitatea de Vest din Timişoara)

Transilvania secolului al XVIII-lea, precum şi Moldova şi Muntenia sfârşitului secolului al XVIII-lea şi începutului secolului al XIX-lea se caracterizează printr-un amplu proces de orientare a societăţii, a culturii şi a limbii române spre latinitatea şi romanitatea Occidentului european. Acest proces a fost numit de Sextil Puşcariu „reromanizare“[1] şi de Alexandru Niculescu „occidentalizare romanică“[2]. „Occidentalizarea desemnează un vast fenomen cultural conştient, cu un consecvent program lingvistic, desfăşurat, aproape simultan, dar paralel, în Transilvania din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în Moldova ultimelor decenii ale aceluiaşi secol şi în Muntenia, mai ales după 1821-1825. Acest proces creează în română un fel de «bilingvism (cultural) conştient» de tipul acelei *bilinguità consapevole* descrise de G. Devoto, *Profilo di storia d'Italia*, pentru italiana literară din secolele XII-XIV“[3].

În cadrul procesului de occidentalizare romanică, trebuie reţinută activitatea susţinută în Transilvania de către reprezentanţii Şcolii Ardelene.

---

[1] Sextil Puşcariu, *Limba română*. I. *Privire generală*, Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă, Regele „Carol I", 1940, p. 375: „Neologismul de origine latină sau neolatină a produs o reromanizare a limbii noastre, îmbogăţind-o cu un număr de elemente romanice, care umpleau golurile iscate prin uzarea firească şi pierderea cuvintelor strămoşeşti, în locul cărora se introduseseră vorbe străine".
[2] Alexandru Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*. 2. *Contribuţii socio-culturale*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978.
[3] *Ibidem*, p. 6.

BDD-V1905 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:05 UTC)

Activitatea Şcolii Ardelene a fost fundamentală pentru realizarea culturii române moderne şi pentru constituirea limbii române literare: „Fiind posesorii unor vaste şi temeinice cunoştinţe filologice, reprezentanţii Şcolii Ardelene şi-au pus pentru prima dată în mod deliberat, problema creării limbii literare. […] Astfel, ei şi-au dat seama de faptul că modernizarea limbii române literare nu se putea face în afara contactului cu limba latină şi cu limbile romanice *surori*“[4].

Un aspect lingvistic important al occidentalizării îl reprezintă problema îmbogăţirii limbii şi atitudinea faţă de neologisme a Şcolii Ardeleane. Reprezentanţii Şcolii Ardelene, pentru care îmbogăţirea limbii era o problemă acută, au aplicat diferite procedee de îmbogăţire (împrumut, derivare, calc etc.).

Atitudinea faţă de neologisme a reprezentanţilor Şcolii Ardelene era moderată, adecvată, necesară. Introducerea elementelor lexicale noi era realizată, în special, în domeniul terminologiei ştiinţifice, tehnice şi filozofice, rar în vorbire sau în alte tipuri de texte.

În următoarele pagini, se va urmări modul în care orientarea spre latinitate şi romanitate s-a manifestat la nivelul limbajului religios. Pentru a ilustra acest fenomen, se va analiza lexicul *Bibliei* traduse de către un reprezentant al Şcolii Ardelene, Samuil Micu-Clain. Se va putea observa astfel intensitatea cu care procesul occidentalizării romanice a influenţat, în Transilvania, limba textului de factură religioasă.

Această analiză, bazându-se pe o investigaţie a lexicului biblic de origine latină, defineşte concepţia despre lexic, cu toate problemele pe care acesta le implică (etimologie, neologie, derivare etc.) a traducătorului ei, Samuil Micu-Clain. Samuil Micu şi ceilalţi reprezentanţi ai Şcolii Ardelene au acţionat, în general, în sensul unui program comun, care le definea concepţia despre problemele abordate. Dar, la un nivel mai profund, fiecare dintre ei a dezvoltat un program propriu care le-a configurat activitatea.

Cum subliniază Vasile D. Ţâra, unul dintre obiectivele fundamentale ale Şcolii Ardelene a fost emanciparea culturală a tuturor românilor. Această emancipare conţine în program şi traducerile realizate de aceşti cărturari[5].

După Alexandru Niculescu, procesul de traducere în limba română, în secolul al XVIII-lea şi în primele decenii ale secolului al XIX-lea, s-a desfăşurat

[4] Alexandru Rosetti, Boris Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*. I. *De la origini până la începutul secolului al XIX-lea,* ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Minerva, 1971, p. 448.
[5] Vasile D. Ţâra, *Despre „reromanizarea” limbii române literare*, AUI, tom. XXVIII/XXIX, 1982/1983, p. 173.

BDD-V1905 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:05 UTC)

cu o structură socio-culturală diferențiată regional. Cu toate acestea, traducerile religioase sunt numeroase în toate cele trei provincii, atât pentru greco-catolici, cât şi pentru ortodocşi. A existat chiar o importantă circulație a cărții, centrele culturale şi tipografiile de la Buda, Braşov şi Sibiu deschizându-se cărților din Muntenia şi din Moldova[6].

Epoca în care a fost tradusă *Biblia de la Blaj* este „perioada" în care îşi are originea cultura română modernă şi limba română modernă. Intelectualitatea românească, orientată spre difuzarea actului de cultură, utilizează instrumente precum literatura didactică şi activitatea de traducere[7].

Samuil Micu-Clain a tradus *Biblia sau Sfânta Scriptură* pe care a publicat-o în 1795. „După cărțile româneşti de la Râmnic, *Biblia de la Blaj* din 1795 marchează un alt moment important al cărții bisericeşti româneşti şi al limbii române literare, acela de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, al fazei de tranziție spre limba română literară modernă"[8].

Se poate remarca în lexicul *Bibliei de la Blaj* prezența mai multor neologisme de origine latino-romanică. Referitor la concepția despre neologisme a lui Samuil Micu-Clain, Werner Bahner a subliniat: „Caracteristică pentru concepția lingvistică şi pentru limba lui Micu este însă o anumită rezervă față de folosirea neologismelor. Când lipseau în româneşte denumirile moderne corespunzătoare, Micu încerca, mai întâi, să le exprime cu mijloace lexicale ale limbii române, prin creații noi, calcuri, circumscrieri sau prin cuvinte cu semnificație analogă. Numai atunci când nu erau posibile aceste soluții pentru denumirea obiectului respectiv, Micu recurgea la neologisme. Numai în această situație le considera justificate, dar trebuia să fie neapărat de origine greacă sau latină"[9].

Una dintre observațiile reprezentanților Şcolii Ardelene vizând limba română este sărăcia lexicului. Astfel, una dintre preocupările acestora este îmbogățirea vocabularului prin împrumuturi sau prin derivare. Aceste preocupări au fost realizate în activitatea lexicografică, dar şi în traduceri, precum şi în

[6] Alexandru Niculescu, *op. cit*, p. 50.
[7] Vezi Dumitru Ghişe şi Pompiliu Teodor, în *Introducere* la *Şcoala Ardeleană*, vol. I-IV. Ediție critică, note, bibliografie şi glosar de Florea Fugariu, Bucureşti, Editura Minerva, 1983.
[8] Dumitru Gh. Radu, *Cartea bisericească — factor de promovare a unității spirituale, lingvistice şi culturale naționale şi a poporului român*, în „Biserica Ortodoxă Română", XCVII, 1979, nr. 3-4, p. 387.
[9] Werner Bahner, *Problemele îmbogățirii lexicale în cadrul Şcolii Ardelene raportate la mediul european din secolul al XVIII-lea*, în „Limba română", XXVI, 1977, nr. 2, p. 196.

BDD-V1905 © 2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:05 UTC)

scrierile lor originale. Totuşi, în operele lor, aceştia respectă principiul inteligibilității.

Samuil Micu joacă un rol important în popularizarea anumitor neologisme, introduse în limbă într-o epocă mai veche sau chiar în acea epocă.

„Limba scrierilor lui Micu, — afirmă Dimitrie Macrea — ca şi a scrierilor lui Şincai, Maior şi Cipariu este, în general, arhaică, îngreunată de adaosuri latinizante în vocabular şi ortografie“[10]. Referitor la limba scrierilor religioase ale lui Micu, destinate poporului, Sextil Puşcariu[11] consideră că acesta păstrează tradiția limbii cărților noastre bisericeşti.

Concepția lui Samuil Micu despre neologisme este perfect ilustrată în traducerea *Bibliei*. Neologismele[12] din *Biblia de la Blaj* nu sunt foarte numeroase. Majoritatea dintre ele au o ocurență sau două, în text. În plus, trebuie precizat faptul că o parte dintre aceste neologisme există în texte religioase precedente (precum *Biblia de la Bucureşti*). Prin urmare, nu toate neologismele folosite de Samuil Micu-Clain în *Biblia de la Blaj* reprezintă consecințe ale influenței (latino-romanice) corelate procesului de *reromanizare* sau *occidentalizare romanică*. Majoritatea au fost introduse în limbă într-o etapă mai veche şi avuseseră o utilizare rară în vorbire şi în texte.

Neologismul MIRIADĂ, de origine franceză *miriade*, apare în *Biblia de la Blaj*. După DLR şi MDA, prima atestare a acestuia este în Ion Heliade-Rădulescu. Semnificația neologismului respectiv este explicată la subsolul textului: „Doaozeci de mii de zeci de mii“.

B1795 „Şi numărul ostaşilor călăreți doao *miriade* de *miriade*; şi au auzit numărul lor (Apocalipsa 9, 16)“.

Pentru a analiza prezența acestor neologisme în textul biblic, am introdus şi variantele corespunzătoare din *Biblia de la Bucureşti.* Această comparație a fost realizată pentru a urmări diferența dintre două stadii ale limbii române şi modul în care occidentalizarea romanică a influențat limba *Bibliei*.

B1688 „Şi numărul oştii călărimei — doaozeci de mii de zeci de mii; şi au auzit numărul lor“.

Miriadă s-a păstrat şi în textele religioase din prezent, fiind utilizat foarte rar în alte tipuri de texte, şi are conotația [Livresc].

---

[10] Dimitrie Macrea, *Samuil Micu*, în „Limba română”, V, 1956, nr. 3, p. 14.
[11] Sextil Puşcariu, *op. cit*., p. 373.
[12] Pentru toate neologismele au fost consultate următoarele dicționare: LB, DA, DLR, DN, MDN, MDA.

BDD-V1905 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:05 UTC)

În activitatea de traducere, Samuil Micu a încercat să utilizeze lexicul deja existent în limbă, iar în cazul în care acesta nu era suficient, adecvat, a introdus neologisme sau a subliniat necesitatea introducerii şi a normării acestora. În *Cuvânt înainte la Catehismul (cel mare)*, Samuil Micu îşi expune opinia cu privire la neologisme, opinie care e aplicată şi în traducerea *Bibliei sau Sfintei Scripturi*. „[…] m-am sârguit, cât am putut, ca de la cuvintele şi vorbele cele tocma româneşti, nici cum se nu me abat şi depărtez, ci să le aleg, după cum pre unele locuri mai bine vorbesc româneşte de cât pre altele, precum am şi făcut, sau pentru altă ceva, fără numai ca prin normă prin carea, după prea înaltă voie a chezaro-crăesculuí maiestat trăbue să se îndrepte toţi oamenii, se se îndrepte şi se se sporească şi limba noastră, precum şi a altor neamuri“[13].

În elaborarea acestei traduceri, intenţia lui Samuil Micu nu este de a perfecţiona limba română, idee ce stă şi la baza realizării gramaticii *Elementa linguae daco-romane sive valachicae*[14].

Dimitrie Macrea precizează „Samuil Micu a căutat ca tipăriturile şi scrierile sale religioase să fie cât mai pe înţelesul poporului, care era lipsit atunci de alte izvoare de învăţătură. În prefaţa *Propovedanie*, Samuil Micu spune că ea nu este scrisă cu «măiestrie ritoricească, nici cu grai de vorbă înaltă şi adâncă, ci mai de jos şi mai prost (simplu), ca şi cei proşti să înţeleagă şi să se folosească»[15].

Există în *Biblia de la Blaj* o serie de neologisme care au fost atestate în texte destul de vechi (Cantemir etc.), dar nu în texte religioase.

BIBLIOTECĂ, provenit din fr. *bibliothèque*, lat. *biblioteca*.

B1795 „Iară împăratul au cercat despre acei doi oameni şi i-au spânzurat, şi au poruncit împăratul să puie deosebi în cartea cea de pomenire, carea era *biblioteca* împărătească, acest lucru bun al lui Mardoheu, întru laudă“.

B1688 „Şi au poruncit împăratul să osebească întru pomenire întru cea împărătească *adunare de cărţi*, pentru bunăvrerea lui Mardoheu, întru laudă“.

Cuvântul *bibliotecă* este utilizat şi în *Cuvânt înainte la Sfânta Scriptură*: „Acesta scrie că împăratul Eghipetului, Ptolomeiu Filadelf, căutând tot feliul de cărţi de pretutindenea ca să-şi împodobească *biblioteca* sa de la Alexandria, Dimitrie Falereu, pre carele-l puseară mai mare preste *bibliotecă*, l-au îndemnat

[13] Samuil Micu, în *Şcoala Ardeleană*, ed. cit., p. 34.
[14] Gheorghe Şincai, în *Şcoala Ardeleană*, ed. cit., p. 9.
[15] Dimitrie Macrea, *art. cit*., p. 7.

BDD-V1905 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:05 UTC)

să trimită la Eleazar, arhiereul jidovilor, solie de cinste cu cărți şi cu daruri, ca să-i trimită Sfintele cărți la el, împreună cu bărbați înțelepți şi învățați carii să le poată tălmăci în limba elinească“[16].

FAMILIE (< lat. *familia* şi it. *famiglia*).

B1795 „Şi s-au apropiat boiarii *familiilor* lui Galaad, al feciorului lui Mahir, al feciorului lui Manasi, din neamul fiilor lui Iosif, şi au grăit înaintea lui Eleazar, preotului, şi înaintea boiarilor căsilor *familiilor* lui Israil“. (Numere 36, 1); „Şi de la jumătate din neamul lui Manase, Anarul şi împregiururile lui, şi Iemvlaanul şi împregiururile lui, după *familiia* fiilor lui Caat, celor rămaşi“. (2 Paralipomena 6, 70);

Este utilizat cuvântul *familie* pentru 1. „cămin“, „casă“, „ai casei“, 2. „descendență“, „viță“, „neam“. Neologismul *familie* de origine latină *familia* şi italiană *famiglia* are drept corespondent în *Biblia de la Bucureşti — moşie*, *neam, rudenie* etc.

B1795 „Şi s-au apropiat boiarii *familiilor* lui Galaad, al feciorului lui Mahir, al feciorului lui Manasi, din neamul fiilor lui Iosif, şi au grăit înaintea lui Eleazar, preotului, şi înaintea boiarilor căsilor *familiilor* lui Israil.“ (Numere 36, 1); „Şi de la jumătate din neamul lui Manase, Anarul şi împregiururile lui, şi Iemvlaanul şi împregiuruirle lui, după *familiia* fiilor lui Caat, celor rămaşi“. (2 Paralipomena 6, 70);

B1688 „Şi să apropiară boiarii *moşiilor neamului* lui Galaad, feciorul lui Manasi, den fealiul fiilor lui Iosif, şi grăiră înaintea lui Moisi şi înaintea lui Eliazar preotul şi înaintea boiarilor caselor *moşiilor* fiilor lui Izrail.“ (Numere 36, 1); „Şi de la jumătate de fealiu a lui Manasi: pre Enir şi pre împregiururile ei, şi pre Ievlaam şi pre împrejururile ei, *rudenii* fiilor lui Caath, celor rămaş“. (2 Paralipomena 6, 10);

MAHINĂ, din *fr.* machine *şi germ.* Maschine.

B1795 „Şi au tăbărât asupra sfinţeniei zile multe, şi au făcut acolo stări săgetătorilor şi *mahini* şi aruncătoare de foc şi zvârlitoare de pietre şi scorpidii, ca să zvârlească săgeți şi praştii“. (1 Macavei 6, 51-52);

B1688 „Şi tăbărî asupra sfinţeniei zile multe şi au pus acolo stare de săgeți, şi zvârlituri de pietri, şi scorpidii, ca să zvârlească săgeți, şi praştii“.

[16] *Biblia de la Blaj*, 1795. Ediție jubiliară. Cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Lucian Mureşan, Mitropolitul Bisericii Române Unite, Roma, 2000, p. 27.

BDD-V1905 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:05 UTC)

Neologismele *formă, patrie* apar în *Biblia de la Blaj*. Acestea există şi în *Biblia de la Bucureşti,* dar nu în toate contextele în care sunt prezente în *Biblia de la Blaj*. Aceste contexte în care neologismele *formă, patrie* etc. au alte echivalente în *Biblia de la Bucureşti* subliniază meritul lui Samuil Micu de a impune anumite cuvinte (care nu fac neapărat parte din terminologia religioasă), în special împrumuturi, în texte şi, mai ales, în texte religioase.

FORMĂ, din fr. *forme* şi lat. *forma*.

B1795 „Şi au făcut sfeaşnice de aur după *forma* lor, şi le-au pus în besearică, cinci de-a dreapta şi cinci de-a stânga". (2 Paralipomena 4, 7);

B1688 „Şi au făcut luminătorii de cei de aur, 10, după *judecata* lor; şi au pus în besearecă 5 den na dreapta şi 5 den na stânga".

PATRIE, de origine lat. *patria* şi fr. *patrie*.

B1795 „Decât cei treizeci era mărit acesta, şi la cei treizeci n-au ajuns; şi l-au pus pre el David preste *patriia* sa". (1 Paralipomena 11, 25);

B1688 „Şi-l puse pre el David preste *părintească* lui".

Faţă de corespondentele lor din *Biblia de la Bucureşti — judecată*, *părintească — formă* şi *patrie* aduc un plus de exactitate şi de adecvare semantică.

Alte neologisme utilizate de Samuil Micu în traducere[17] sunt:

ÎMPUTA, din lat. *imputo*, fr. *imputa*, it. *imputare*; UNICORN, de origine lat. *unicornus*, fr. *unicorn*, it. *unicorno*; SOŢIETATE, de origine lat. *societas, -atis*, fr. *société*, it. *società* etc.

Din categoria neologismelor care apar şi în *Biblia de la Blaj* şi în *Biblia de la Bucureşti*, în aceleaşi contexte, amintim: DINAR, de origine fr. şi ngr.; GANGRENĂ, de origine fr. *gangrène*, lat. *gangrena*, it. *cancrena*; IDROPICĂ din fr. *hidropique*; MATERIE, din lat. *materia*, fr. *matière*, it. *materia*, germ. *Materie*, rus., MUZICĂ, de origine lat. *musica*, it. *musica*, fr. *musique*, germ. *Musik*, magh. *muzsika*; PANTERĂ, provenit din fr. *panthère*; POMPĂ, din lat. *pompa,* fr. *pompe*, ngr.; SCEPTRU, din lat. *sceptrum*, fr. *sceptre*, it. *sceptre*, cf. ngr.; STEMĂ, din lat. *stemma*, fr. *stemma*, ngr., sl.

Din compararea textelor celor două versiuni ale *Bibliei* se poate constata faptul că diferenţa lexicală dintre ele este foarte mică. În unele cazuri, nu există

[17] Într-o altă etapă a analizei acestor neologisme, trebuie investigată fonetica lor şi rolul foneticii acestora în stabilirea etimologiei.

BDD-V1905 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:05 UTC)

nicio diferență la nivelul lexicului. Acest fapt acționează în sensul unei continuități lexicale şi a impunerii unui anumit lexic în „zona textului religios".

Şi textul lui Samuil Micu-Clain intitulat *Către cititoriu* conține neologisme:

IDIOTISM, din fr. *idiotisme*. „Aceasta easte pricina întunecării întru unele locuri, că foarte anevoie easte luminat şi cu chiiar înțeles de pre o limbă a tălmăci pre altă limbă, nici un cuvânt adăogând şi țiind *idiotismii* limbii ceii dintâiu, că fieştecare limbă are osibiți ai săi *idiotismii*"[18]. Utilizarea acestui neologism indică formația filologică, lingvistică, a lui Samuil Micu şi recunoaşterea dificultății întâmpinate în activitatea de traducere. Adrian Marino subliniază faptul că Samuil Micu, referindu-se la idiotismele limbii, aduce în discuție pentru prima dată la noi problema geniului limbii[19].

PARALELĂ, de origine multiplă (lat. *parallelus*, it. *parallelo*, fr. *parallèle*, germ. *Parallele* şi ngr.). „Încă, pentru mai bun înțeles, o au luminat pre unele locuri şi cu note şi însemnări dedesupt puse şi pre de laturi, cu *paraleale* sau însemnarea locurilor unde în *Sfânta Scriptură* despre acel lucru să mai află scris, precum şi la începutul fiştecărui capitol, cu tâlc, care pre scurt spune ce să cuprinde întru acelaşi capitol […]"[20].

În *Cuvânt înainte la Sfânta Scriptură*, text care a fost atribuit episcopului Ioan Bob, sunt prezente foarte multe neologisme. Acestea sunt utilizate cu consecvență de către autorul *Cuvântului înainte.*

CONSENS, din lat. *consensus*. „Şi cu adevărat şi cărțile altor scriitori, carii nu au fost de la Dumnezeu însuflați, nu de airea le ştim şi le creadem, că sânt ale acelor ale cărora nume le poartă, fără numai din *consensul* oamenilor celor ce pre vremile acealea când s-au scris, sau curând aproape, au trăit, carii cu o gură zic că sânt aceale scrisori ale acelora a cărora nume le poartă"[21]; „Mărturisim noi că amândouo mărturisirile, adecă cea dinlăuntru, carea vine de la Sfântul Duh, şi cea din afară carea easte *consensul* besearicii şi învățătura cea de pururea, trebuie împreună să se unească"[22].

[18] *Biblia*, ed. cit., p. 17.
[19] Vezi Adrian Marino, *Iluminiştii români şi problema cultivării limbii*, I, II, în „Limba română", XIII, 1964, nr. 5, 6, p. 575.
[20] *Biblia*, ed. cit., p. 17.
[21] *Ibidem*, p. 23.
[22] *Ibidem*, p. 25.

BDD-V1905 © 2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:05 UTC)

GENUIN, de origine lat. *genuinus*. „Aceastea sânt toate cărţile ceale adevărate şi *ghenuine* ale *Sfintei Scripturi*, care Sfânta Sobornicească şi Apostolească besearică de Dumnezeu însuflate le cunoaşte şi le ţine“[23].

ORGAN, de origine multiplă (lat. *organum*, fr. *organe*, it. *organo*, germ. *Organ*, ngr., rus.). „Scriitorii, carii în osibite vremi au scris aceaste cărţi, de la acelaşi Duh fiind insuflaţi, cu aceaeaşi întocmire a graiului au scris, îndemnând spre faptele ceale bune şi îngrozind de cătră ceale reale, nu cu temeri grăind, ca cum s-ar îndoi, şi cu stătornicie şi cu îndrăzneală, nici o îndoială având de credinţa Sa, ca nişte *organe* şi slujitori a Sfântului Duh“[24].

PARANTEZĂ, de origine multiplă (lat. *parenthesis*, fr. *paranthèse*, germ. *Parenthese,* ngr.). „Drept aceea, deaca *parentesele*, deaca însămnările ceale de la margini au întrat în *Sfânta Scriptură*, deaca rândul vremilor aorea să veade turburat şi mutat, ori pentru că mai înainte să spun unele lucruri, ori pentru că să poftoresc, ci aceastea nimic în întregimea şi din curăţeniia şi adevărul *Sfintelor Cărţi* nu scad“[25].

În concepţia lui Samuil Micu, cuvintele străine nu sunt destinate omului simplu: „Nu se cade să mestecăm cuvinte străine în limba românească, adică nemţeşti sau ungureşti sau turceşti sau slavoneşti sau dintr-alte limbi, mai ales când vorbim cu cei proşti“[26]. *Străin* însemna, în general, cuvintele de origine nelatină. Această atitudine nu este puristă, fiindcă se face referire din nou la principiul accesibilităţii.

Samuil Micu-Clain a dovedit un „simţ excepţional pentru genuitatea limbii române“[27]. Situaţia lexicului propus de Samuil Micu-Clain *în Biblia de la Blaj* este similară celorlalte scrieri ale sale. „Măcar că este în puterea noastră ca orice lucru cu ce cuvânt vom voi să-l însemnăm. Tot nu să cade fără socoteală şi fără de lipsă să amestecăm cuvinte noao când vorbim cu alţii, de voim ca să nu râză oamenii“[28].

Aceste pagini şi-au propus să analizeze modul în care *Biblia de la Blaj* a fost influenţată de mişcarea (manifestată în epoca respectivă) de orientare a limbii şi a culturii române spre Occidentul latino-romanic. Cercetarea s-a limitat

[23] *Ibidem*, p. 17.
[24] *Ibidem*, p. 20-11.
[25] *Ibidem*, p. 23.
[26] *Ibidem*, p. 376.
[27] Lucian Blaga, *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*. Ediţie îngrijită de George Ivaşcu, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1966, p. 137.
[28] Samuil Micu, în *lucr. cit.*, p. 68.

BDD-V1905 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:05 UTC)

la analiza lexicului *Bibliei de la Blaj*, fără a se referi la elemente de natură fonetică, morfologică şi sintactică, care apar în acest text. Intrepretarea nu s-a centrat numai asupra cuvintelor ce fac parte din terminologia religioasă, ci a inclus toate elementele lexicale din text.

S-a insistat asupra prezenței neologismelor de origine latino-romanică, în mod diferențiat, în această variantă a Bibliei, adică neologisme folosite de Samuil Micu-Clain, traducătorul Bibliei, fie în textul biblic, fie în prefața destinată cititorului şi semnată de el, sau neologisme existente în *Cuvântul înainte la Sfânta Scriptură*, text a cărui paternitate este controversată. Chiar acest text (*Cuvânt înainte la Sfânta Scriptură*) conține, raportat la dimensiunea textului, un număr mai mare de neologisme. Aceste neologisme (împrumuturi din limbile latino-romanice) au fost interpretate, cu ajutorul dicționarelor şi printr-o analiză comparativă cu o altă ediție a *Bibliei*. În acest sens, au fost descoperite neologisme care au fost introduse în limba română chiar în perioada respectivă, acestea fiind, cu atât mai mult, rare pentru un text religios, sau neologisme care existau deja în limbă, dar care se caracterizau prin ocurență rară, în *Biblie* sau în alte texte de factură religioasă.

O concluzie importantă este că influența latină şi romanică asupra *Bibliei de la Blaj* este moderată şi pertinentă, în acord cu concepția lingvistică şi cu activitatea desfăşurată de majoritatea reprezentanților Şcolii Ardelene.

ABREVIERI

B1795 = *Biblia de la Blaj*, 1795. Ediție jubiliară. Cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Lucian Mureşan, Mitropolitul Bisericii Române Unite, Roma, 2000.

B1688 = *Biblia*, *adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi Noului Testament.* Tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Şerban Vodă Cantacuzino, Domnul Țării Româneşti, retipărită după 300 de ani în facsimil şi cu aprobarea Sfântului Sinod, această ediție văzând acum, din nou lumina tiparului cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 1997.

LB = *Lesicon romanesc-latinesc-unguresc-nemțesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci şi mai multor ani s-au lucrat,* seu: *Lexicon valachico-latino-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*, Budae, 1825.

BDD-V1905 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:05 UTC)

DA = *Dicţionarul limbii române*, [publicat de Academia Română], Bucureşti, 1913 ş.u.

DLR = *Dicţionarul limbii române*. Serie nouă. Bucureşti, 1965 ş.u.

DN = Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicţionar de neologisme*, Bucureşti, Editura Academiei, 1986.

MDN = Florin Marcu, *Marele dicţionar de neologisme*, Bucureşti, Saeculum, 2000.

MDA = *Micul dicţionar academic*, vol. I-IV, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001-2003.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Bahner, Werner, *Problemele îmbogăţirii lexicale în cadrul Şcolii Ardelene raportate la mediul european din secolul al XVIII-lea*, în „Limba română“, XXVI, 1977, nr. 2, p. 193-197.

Blaga, Lucian, *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*. Ediţie îngrijită de George Ivaşcu, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1966.

David, Doina, *Sinteze de limbă literară*, vol. I., Timişoara, T. U. T., 1984.

Macrea, Dimitrie, *Samuil Micu*, în „Limba română“, V, 1956, nr. 3, p. 5-16.

Marino, Adrian, *Iluminiştii români şi problema cultivării limbii*, I, II, în „Limba română“, XIII, 1964, nr. 5, 6, p. 571-586.

Munteanu, Ştefan, Ţâra, Vasile D., *Istoria limbii române literare. Privire generală,* Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978.

Niculescu, Alexandru, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*, 2. *Contribuţii socio-culturale*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978.

Oancea, Ileana, *Romanitate şi istorie*. *Epistemă clasică şi literarizare*, Timişoara, Editura de Vest, 1993.

Puşcariu, Sextil, *Limba română*. I. *Privire generală*, Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă, Regele "Carol I“, 1940.

Radu, Dumitru Gh., *Cartea bisericească — factor de promovare a unităţii spirituale, lingvistice şi culturale naţionale şi a poporului român*, „Biserica Ortodoxă Română“, XCVII, 1979, nr. 3-4, p. 365-404.

Rosetti, Alexandru, Cazacu, Boris, Onu, Liviu, *Istoria limbii române literare*. I. *De la origini până la începutul secolului al XIX-lea,* ediţia a II-lea, Bucureşti, Editura Minerva, 1971.

Şcoala Ardeleană, vol. I-III. Ediţie critică de Florea Fugariu. Studiu introductiv şi note finale de Romul Munteanu, Bucureşti, Albatros, 1970.

BDD-V1905 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:05 UTC)

Şcoala Ardeleană, vol. I-IV. Ediţie critică, note, bibliografie şi glosar de Florea Fugariu. Introducere de Dumitru Ghişe şi Pompiliu Teodor, Bucureşti, Editura Minerva, 1983.

Ţâra, Vasile D., *Despre „reromanizarea" limbii române literare*, AUI, tom. XXVIII-XIX, 1982/1983, p. 173-177.

BDD-V1905 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:05 UTC)